

Monesti syntynyt legenda

Marko Tikka – Toivo Tamminen: Tanssiorkesteri Dallapé. Suomijatsin legenda 1925–2010, SKS, Helsinki 2011. 320 s.

Dallapén historia on monella tavalla harvinainen suomalaisen musiikin menneisyyttä valottava teos. Ainakaan kotimaisen populaarimusiikin historiasta ei ole aiemmin julkaistu lähellekään näin perusteellista ja monipuolista orkesteribiografiaa. Samalla kirja onnistuu oikomaan tai ainakin täsmentämään monia Dallapén vaiheisiin liittyviä mediakertomuksia ja kansantarinoita.

Jo kirjan lähtökohta on otollinen historian uudelle tulkinalle. Tekijöinä on kaksi harmonikkamusiikin asiantuntijaa ja intohimoista harastajaa, Toivo Tamminen ja Marko Tikka. Kirjan esipuhe kutsuu edellistä arkeologiksi, joka on yli 30 vuotta kerännyt ja tallentanut yhtyeen historiaan liittyvää tutkimusaineistoa – ja usein pelastanut sen

täydelliseltä tuholta. Jälkimmäinen esitellään historiankirjoittajana, jonka tehtävänä on ”tämän loisteliaan orkesterin taipaleen kirjaaminen ja tapahtumien aikaansa sijoittaminen, juttujen lukeminen, kuuntelu ja tarkistaminen”. On silti ollut tärkeää, että Tikka on tehnyt myös itse lukuisia haastatteluja ja tuntee Dallapén tarinat myös ruohonjuuritasolta.

Dallapéstä on saatu kerättyä häkellyttävä määrä lähdeaineistoa. Siitä valtaosa on tyypillistä mikrohistoriaa: muistelmia, haastatteluja, kirjeenvaihtoa, kaskuja, lehtileikkeitä, nuotteja, laulunsanoja ja keikkailmoituksia. Taitamaton kirjoittaja saisi niistä korkeintaan aikaan tarinakokoelman, joka toisteli vuosikymmenien saatossa syntynyttä populaaria mielikuvaa Dallapén humppasankareista.

Tikka ei ole tyytynyt pelkkiin anekdooteihin. Ammattihistorioitsijana hän kykenee pitämään tarinat ja muistikuvat omina kerronnan lajeinaan. Niitä käytetään Dallapén suuren kertomuksen elävöittämiseen; itse kertomus perustuu myös laajan kirjallisen ja audiovisuaalisen lähdeaineiston puntarointiin ja tulkintaan. Dallapén toimintaan osallistui 85 vuoden aikana useita kymmeniä henkilöitä, kaikki toinen toistaan värikkäämpiä persoonallisuuksia. Monista heistä saisi jo yksinään loistavia elämäkertoja, kuten Marko Tikan aiempi kirja haitaristi Vili Vesterisestä (2007) osoittaa.

Muusikoista kertovat tarinat ovatkin tämän teoksen suola. Ne vievät kerrontaa eteenpäin ja tuovat tanssimuusikoiden työn ja elämän lähelle lukijaa. Jo pelkästään Martti Jäppilän ympärille olisi voinut luoda kokonaisen kirjan. Tässä teoksessa Jäppilä on lähes jatkuvasti läsnä mutta sopivasti taustalla ja antaa tilaa muille toimijoille, kuten Georg Malmsténille, Helge Puhlmanille, Eero Lauresalolle ja lukuisille muille avainhenkilöille orkesterin eri vuosikymmeninä.

Tikka on selvästi myös kuunnellut kaikki Dallapén levytykset ja rohkenee arvioida niitä kohtuullisen kriittisesti. Dallapé levytti paljon, ja mukaan mahtui myös täysin luokatonta musiikkia, jolla on kuitenkin tärkeä lähdearvo tanssimusiikin tylihistorian kannalta. Sama koskee laulujen sanoja. Tikka on käyttänyt paljon laulutekstejä esimerkkeinä Dallapén iskelmätuotannosta. Siinä on omat riskinsä. Monet sanoitukset olivat äärimmäisen kömpelöitä – kaukana Reino Helismaan tai Juice Leskisen riittelyyn taiteesta. Niiden näkeminen pelkkänä tekstinä antaa aika karun kuvan Dallapén musiikista. Varhaisen iskelmän sanat olivat laulamista varten, eivät kirjoista luettavaksi. Tässä jos missään laulurunous ja kirjallinen runo ovat täsmälleen kaksi eri asiaa.

Kirjan muusikkojuttujen takana on analyysi kevyen musiikin instituutiosta ja ammatillistumisesta. Yhden orkesterin kehitys nivoutuu tiiviisti suomalaisen yhteiskunnan moniin kohtalonhetkiin, jos kohta myös arjen ja juhlan suhteisiin. Samalla Tikka tulee kirjoittaneeksi populaarimusiikin suuremman historian: ei Dallapé tyhjiössä soittanut, vaan kaikki orkesterin vaiheet liittyivät laajempiin kehityslinjoihin. Ne koskivat muun muassa rytmimusiikin tyylin muutosta, muusikon asemaa, yleisöjen käyttäytymistä ja musiikin taloutta.

300-sivuisen kirjan punainen lanka kietoutuu siihen, miten neljän työläispojan haitarijatsiyhtyeestä kehittyi ensin alle kymmenessä vuodessa Suomen tunnetuin tanssiorkesteri, kokonaisen aikakauden symboli. Juoni jatkuu sen ympärillä, miten orkesteri säilytti oman tyylinsä ja sinnitteli hengissä myös niinä vuosikymmeninä, jolloin Dallapé-musiikki kuului auttamatta menneisyyteen ja joutui samalla moni-ilmeisen kierrätyksen kohteeksi.

Ammattimaistumisen myötä orkesterista tuli käsite, jonka suoma-

laiset tunnistivat vuosikymmenestä ja sukupolvesta toiseen. Sota-ajan jälkeen Dallapén sankaritarina poistui julkisuudesta, ja siitä tuli tavallinen tanssiorkesteri. Humpan syntyi 1950-luvun lopulla vanhojen Dallapé-fokstrottien perustalle nosti yhtyeen uudelleen esille, nyt jo hieman valikoidumman ja vanhemman yleisön viihdyttäjänä. Dallapéta tuli instituutio, joka jatkoi viihdytyskiertuettaan ajan muutoksista välittämättä. Vai välitikkö sittenkin? Kirja kertoo myös siitä, mitä Dallapé on 2000-luvulla, kun miehet ovat vaihtuneet ja yleisö ja ympäristö kokonaan toinen.

1930-luvun Dallapé oli lähes joka suhteessa edelläkävijä: äänilevyjen taustaorkesterina, kevyen musiikin radiosoitajana, kevyen musiikin koulutuksen järjestäjänä, koko maahan ulottuvan kiertue-toiminnan aloittajana, supisuomalaisen hittimusiikin – iskelmän – luojana ja toteuttajana.

Edelläkävijyys koski myös itse musiikkia, sillä Dallapé tuli kehittäneeksi varsin omaleimaisen orkesterityylin. Tyyli syntyi aluksi olosuhteiden pakosta, kun tanssimusiikin nykyvirtauksista vain hämärästi tiedotiset muusikot yrittivät luoda jotain uudenaikaiselta kuulostavaa. Dallapén soitto oli amerikkalaiseen tai mannermaiseen tanssimusiikkiin verrattuna kömpelöä, kulmiakasta, vanhakantaista ja karkeakin. Mutta se vastasi kotimaista kysyntää ja yleisön musiikkimakua.

Dallapé loi ja vahvisti tätä kysyntää omilla kiertueillaan ja äänilevyillään. Äänilevyn yleistyessä 1930-luvun vaihteessa tilanne oli hieman sama kuin kännyköiden läpilyönnissä 1990-luvulla: kysyntä syntyi vasta kun uusi tarve luotiin. Muutaman vuoden kuluttua suuri yleisö ei enää voinut käsittää, miten oli tullut toimeen ilman uutta keksintöä, äänilevymusiikkia, iskelmää ja jatsia.

Tähän asti kirjan tarina on useimpien vanhan tanssimusiikin harrastajan tiedossa, joskin Tikka

tuo siihenkin uusia yksityiskohtia ja korjauksia. Kiinnostavia seikkoja paljastuu muun muassa siitä, miten orkesteri kykeni jo 1930-luvun puolivälissä uudistumaan ja tavoittamaan kansainvälisen swing-tyylin – jopa siinä määrin, että sodan sytyessä jopa puhdasoppiset jazzin harrastajat arvostivat Bruno Laakon johtamaa Dallapéta. Myös orkesterin elämää sävyttäneet risti-riidat Martti Jäppilän ja eri musiikillisten johtajien välillä tuodaan selkeästi esiin. Dallapé oli liikeyritys, ja suurimmat riidan aiheet koskivat tietenkin rahaa ja sen jakamista. Myös musiikilliset kiistat veivät orkesterin ajoittain hajoamisen partaalle.

Dallapén tarina siirtyy aivan uusille urille siinä vaiheessa, kun orkesteri menetti asemansa tanssimusiikin tiennäyttäjänä. Kirja kuvaa nyt tanssisoiton arkea siinä muodossa, jollaisena sen sadat muut tanssisoittajat Suomessa kokivat: raskas puoliammattilaisuus, huonot palkat, ankeat työolot ja vähäinen arvostus. Välillä Dallapé ennätti jo hajotakin, kunnes humppa-revival nosti orkesterin jälleen valokeilaan.

Mitään suurta herkkua humpan soittaminen ei näytä olleen, ja uusien soittajien etsiminen veteraanien tilalle aiheutti omat ongelmansa. Varsinkin 1970-luvulla yleisö tottui ravintoloissa ja tanssipaikoissa kahden–kolmen hengen humppayhtyeisiin, ja kuuden soittajan orkesteriksi pienentynyt Dallapé tuntui sekin liian isoilta. Vanhan tyylin pelasti yhtyeen johtaja Eero Lauresalo, joka vaati kunnioittamaan vanhoja sovituksia. Niitä ei pienempi yhtye voinut toteuttaa.

Dallapén tarina jatkuu edelleen 2010-luvulla, kun uusi akateeminen jazzsoittajien joukko on löytänyt vanhat sovitukset ja tulkitsee niitä omalla tavallaan. Suomalaisen tanssimusiikin uusklassismi näyttää olevan niin vakaalla pohjalla, etten ihmettelisi, jos Marko Tikka ja Toivo Tamminen joutuvat

pian kirjoittamaan orkesterin 100-vuotishistoriikin.

– VESA KURKELA